

**Державна наукова установа
Український інститут науково-технічної
експертизи та інформації**

**«Комерційна таємниця.
Організація захисту комерційної
таємниці на підприємстві, в
організації, установі тощо»**

Комерційна таємниця

вступне слово

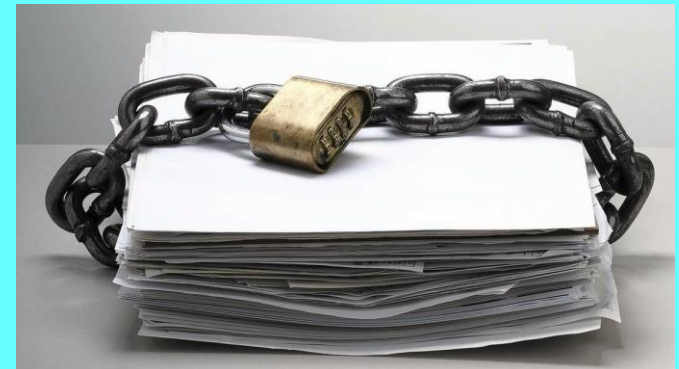
ПОМНИТЕ, НИЧЕГО
НЕ СТОИТ ДОРОЖЕ
ДЛЯ БИЗНЕСА,
ЧЕМ КОММЕРЧЕСКАЯ
ТАЙНА

Мабуть всі зустрічалися в тій чий іншій мірі зі словами «шпигунство», «розвідка» та невід'ємного брата (чи сестри) – «контррозвідки».

Ці поняття, як процеси завжди існували ще з часів перших осередків людства, але це окрема тема.

Як Ви розумієте, промислове шпигунство безпосередньо пов'язано з темою нашого вебінару. Як і контррозвідка, тому, що захист комерційної таємниці можна розглядати як елемент в цій системі.

Для початку слід обговорити декілька принципових моментів.

Якщо здобування так званих «промислових секретів» здійснюється на рівні держав за допомогою спеціальних служб чи задіяних у цьому процесі інших не державних структур, в цьому випадку краще використовувати словосполучення – «науково-технічна розвідка», яка є складовою «економічної розвідки». Іноді, також використовують словосполучення «науково-технічне шпигунство» чи «промислове шпигунство» (це вносить певні складнощі та розбіжності та можливо в деяких випадках підміну понять).

Але, більшість фахівців розглядає поняття «промислове шпигунство» в іншому аспекті. А саме: «Промислове шпигунство» - вид недобросовісної конкуренції, діяльність із незаконного, цілеспрямованого добування відомостей, що становлять комерційну цінність.

В даному випадку відбувається звуження масштабів завдань з «добування» інформації, від державного - до масштабу однієї або декількох фірм-конкурентів.

Промислове шпигунство конкурентна розвідка

Промислове шпигунство здійснюється у неетичній та незаконній формі з метою здобуття конкурентної переваги на ринку шляхом подальшого неправомірного впливу на компанію чи організацію (з метою завдання шкоди, витіснення або знищення конкурента).

Існує також поняття «конкурентна розвідка» і вона суттєво відрізняється з юридичної точки зору «від промислового шпигунства».

Конкурентна розвідка – це **законний** процес збору, нагромадження, аналізу та систематизації даних про внутрішнє і зовнішнє середовище підприємства та надання керівництву інформації, яка дозволяє приймати своєчасні рішення щодо управління ризиками, і перш за все для досягнення конкурентної переваги на ринку.

Конкурентна розвідка пов'язана з такими поняттями, як дослідження ринку, його стратегічний аналіз, бізнес-аналітику тощо. Це також окрема тема.

Головна відмінність конкурентної розвідки від промислового шпигунства – методи й способи отримання інформації **законно/незаконно.**

Але, грань між наведеними вище поняттями дуже тонка. Часто відбувається свідомо підміна понять, фахівці мене добре розуміють.

Повернемося до основної теми нашого вебінару, важливість якої дуже добре розуміють бізнесмени, які вміють заробляти та рахувати гроші.

Комерційна таємниця

Перше про що згадують, коли виникає питання про комерційну таємницю, це: винаходити, формули, програмні алгоритми, пристрої, методи тощо.

Найбільш відомими прикладами є оригінальні рецепти «Кока-коли» та спеціального Біг-Мак соусу McDonalds, склад відомого автомобільного засобу WD-40 та інші. За часів СРСР – напій «Байкал».

Комерційна таємниця

Але інформація, яку можна віднести до комерційної таємниці не обмежується тільки так званими «технічними» аспектами.

Комерційну таємницю можуть становити відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого чи іншого характеру за винятком тих, які згідно із законодавством не можуть бути віднесені до комерційної таємниці Закон не встановлює жодних вимог до форми існування комерційної таємниці. Це можуть бути як відомості повідомлені усно, так і письмово, або виражені в графічній формі тощо.

Більш детально це аспект ми розглянемо пізніше.

Комерційна таємниця міжнародна практика

В зарубіжному законодавстві відсутні загальноприйняті терміни для визначення комерційної таємниці. Існує різноманіття понять і визначень, які застосовуються для позначення цієї категорії інформації по суті.

Німецьке й австрійське право використовує два терміни: «торговий секрет» («Geschäftsgeheimnis») і «виробничий секрет» («Betriebsgeheimnis»); італійське законодавство оперує терміном «промислові і торгові секрети» («segreto industriale e commerciale»), датське право – «відомості про виробничі і торговельні відносини» («oplysninger om drifts-eller forretningsforhold»).

Не дивлячись на наявні термінологічні відмінності, всі вони позначають секретну інформацію у розумінні поняття комерційної таємниці, закріпленого в законодавстві України.

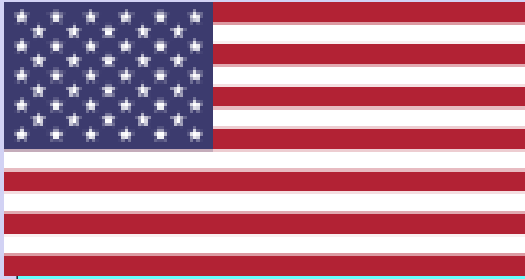
*Комерційна таємниця
міжнародна практика*

Європейський Союз

У країнах ЄС комерційна таємниця регулюється Директивою (ЄС) 2016/943 Європейського Парламенту та Ради від 8 червня 2016 року *про захист нерозголошених ноу-хау та ділової інформації (комерційної таємниці) від їх незаконного придбання, використання та розголошення.*

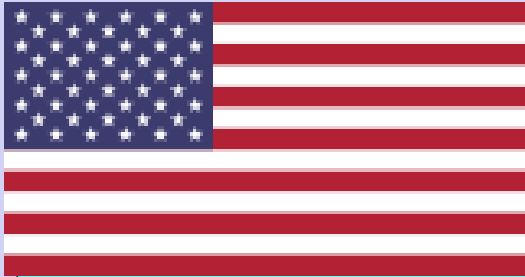
Комерційна таємниця міжнародна практика

Сполучені Штати Америки

Найдосконаліший рівень формування правової основи регулювання у сфері захисту комерційної інформації традиційно визнається за США. Ще у 1979 р. був прийнятий Федеральний закон про торгівельні секрети, який розкриває поняття та ознаки торгівельних секретів, визначає суб'єктів права на них, закріплює обов'язок третіх осіб зберігати у таємниці інформацію, яка стала їм відома у процесі їх діяльності, способи захисту порушених прав та ін. Попри наявність спеціального Закону в США велике значення має також законодавство окремих штатів та судові прецеденти.

*Комерційна таємниця
міжнародна практика*

Сполучені Штати Америки

Комерційна таємниця включає будь-яку інформацію, яка може бути використана для ведення бізнесу і яка є достатньо цінною та таємною, щоб забезпечити фактичну чи потенційну економічну перевагу над іншими.

Американське правове регулювання інтелектуальної власності базувалося на трьох стовпах, це патенти, товарні знаки та авторські права. Закон про охорону комерційної таємниці 2016 року (DTSA) додав ще один стовп, тепер компанії зможуть подавати позови до федерального суду до тих, хто має в руках незаконну конфіденційну інформацію.

Україна

На даний час в Україні не прийнято окремого Закону щодо комерційної таємниці, який би узгоджувався з міжнародними стандартами, зокрема зі згаданою вище Директивою (ЄС) 2016/943. Сподіваємось, що незабаром це буде зроблено.

Зміцнення законодавства в цій сфері може позитивно відобразитися на економіці України. Це один з інструментів протидії промисловому шпигунству, та діяльності так званих «ініціативників» (*не плутати з учасниками нонконформістського руху євангельських християн-баптистів*), завдяки чому ми багато втратили та втрачаємо як Держава.

Комерційна таємниця

Якщо не вдаватися в проблему існування певних прогалин в законодавстві України в сфері комерційної таємниці, воно все рівно дозволяє вибудовувати достатньо ефективну систему захисту комерційної таємниці в організації.

Давайте почнемо знайомство з основними законодавчими нормами.

Комерційна таємниця
Закон України «Про інформацію»

Стаття 21. Інформація з обмеженим доступом

1. Інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація.
2. Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом.

Відносини, пов'язані з правовим режимом конфіденційної інформації, регулюються законом.
3. Порядок віднесення інформації до таємної або службової, а також порядок доступу до неї регулюються законами.

Комерційна таємниця
Закон України «Про інформацію»

Стаття 21. Інформація з обмеженим доступом

Згідно з Інформаційним листом
«Про деякі питання практики застосування господарськими
судами законодавства про інформацію»,
комерційну таємницю відносять до конфіденційної інформації,
режим доступу до якої самостійно встановлюється її
володільцем
(посилання на лист наводиться у прикінцевих положеннях).

Комерційна таємниця
Закон України «Про інформацію»

Стаття 21. Інформація з обмеженим доступом

4. До інформації з обмеженим доступом не можуть бути віднесені такі відомості:

- 1) про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту;**
- 2) про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні ситуації, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці людей;**
- 3) про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення;**

Комерційна таємниця
Закон України «Про інформацію»

Стаття 21. Інформація з обмеженим доступом

4) про факти порушення прав і свобод людини, включаючи інформацію, що міститься в архівних документах колишніх радянських органів державної безпеки, пов'язаних з політичними репресіями, Голодомором 1932-1933 років в Україні та іншими злочинами, вчиненими представниками комуністичного та/або націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів;

{Пункт 4 частини четвертої статті 21 в редакції Закону [№ 317-VIII від 09.04.2015](#)}

5) про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб;

Комерційна таємниця
Закон України «Про інформацію»

Стаття 21. Інформація з обмеженим доступом

5⁻¹) щодо діяльності державних та комунальних унітарних підприємств, господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі або територіальній громаді, а також господарських товариств, 50 і більше відсотків акцій (часток) яких належать господарському товариству, частка держави або територіальної громади в якому становить 100 відсотків, що підлягають обов'язковому оприлюдненню відповідно до закону;

{Частину четверту статті 21 доповнено пунктом 5⁻¹ згідно із Законом [№ 1405-VIII від 02.06.2016](#)}

б) інші відомості, доступ до яких не може бути обмежено відповідно до законів та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Комерційна таємниця
Закон України «Про інформацію»

Стаття 27. Відповідальність за порушення законодавства про інформацію

- 1. Порушення законодавства України про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законами України.**

Про відповідальність ми більш детально поговоримо далі.

Стаття 54. Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

...

Глава 46

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ

Стаття 505. Поняття комерційної таємниці

1. Комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

2. Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

Комерційна таємниця

Цивільний кодекс України

Стаття 506. Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю

1. Майновими правами інтелектуальної власності на комерційну таємницю є:

- 1) право на використання комерційної таємниці;
- 2) виключне право дозволяти використання комерційної таємниці;
- 3) виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці;
- 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

2. Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю належать особі, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею, якщо інше не встановлено договором.

Комерційна таємниця

Господарський кодекс України

Розглянемо наведену нижче статтю не з позиції відповідальності, а з позиції поняття комерційної таємниці.

Стаття 36. Неправомірне збирання, розголошення та використання відомостей, що є комерційною таємницею

1. Відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання, можуть бути визнані його комерційною таємницею. Склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, спосіб їх захисту визначаються суб'єктом господарювання відповідно до закону.

На підставі аналізу законодавчих визначень, можна сформулювати певні ознаки комерційної таємниці:

- Інформаційність. Йдеться саме про інформацію, а не, наприклад, про вміння, досвід, навички, які складають поняття «ноу-хау»;
- Конфіденційність цієї інформації та її не легкодоступність для осіб, які у своїй діяльності використовують подібний вид інформації;
- комерційна цінність. Її використання надає власнику певні переваги перед конкурентами, які такою інформацією не володіють та вона обмежена законодавцем у своєму вільному користуванні.
- Захищеність. Уживання необхідних заходів щодо збереження конфіденційності інформації особою, що законно нею володіє. Заходи можуть мати технічний, організаційний та інший характер, що відповідає чинним обставинам.

Заходи щодо захисту комерційної таємниці на підприємстві, в установі, в організації тощо

Технічні

В сучасному світі протиправне збирання захищеної інформації частіше здійснюється технічним способом через втручання в інформаційні глобальні та локальні мережі. Найбільш знайомий приклад, це втручання в роботу банківських електронних баз даних з метою використання відомостей про їхніх клієнтів.

Ці аспекти стосуються заходів технічного захисту інформації, і цю тему слід детально розглянути окремо (якщо будуть відповідні побажання).

Організаційні

Ці заходи є обов'язковими з огляду судових перспектив у разі витоку інформації.

інші

Наприклад, контррозвідувальні заходи.

ПОЛОЖЕННЯ Про комерційну таємницю та конфіденційну інформацію організації

ПЕРЕЛІК відомостей, що становлять комерційну таємницю та конфіденційну інформацію організації

ДОГОВІРНЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ПРО НЕРОЗГЛОШЕННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ організації

Відповідні накази щодо введення в дію вказаних документів

Листи ознайомлення співробітників з відповідними наказами

"Доповнення з питань економічної безпеки (захисту комерційної таємниці), що рекомендуються для внесення до договорів та регламентуючих документів»

- **Колективний договір підприємства.** Доповнення мають торкнутися такі розділи: "Предмет договору", "Кадри, забезпечення дисципліни праці", "Правила внутрішнього трудового розпорядку для робітників і службовців", "Права та обов'язки адміністрації", ін.
- **Контракт із керівником підприємства,** у частині прав, обов'язків та відповідальності його за створення необхідних умов для забезпечення збереження комерційної таємниці підприємства.
- **Трудова угода (контракт).** Насамперед у плані персональної відповідальності за збереження довірених йому цінностей та комерційної таємниці, що стала йому відомою по службі чи роботі.

"Доповнення з питань економічної безпеки (захисту комерційної таємниці), що рекомендуються для внесення до договорів та регламентуючих документів»

- Статут підприємства.
- Додаткові умови до договорів із сторонніми організаціями. Будь-який договір із сторонніми організаціями повинен містити вимоги, що забезпечують збереження Комерційної таємниці. Дані вимоги доцільно вказати у розділі договору "Додаткові умови", зразковий перелік, який може містити додаткові умови договору.

Вказані вище зміни є обов'язковими для перш за все для застосування відповідного покарання та відшкодування збитків! За їх відсутності, у разі розгляду відповідних позовів, суди можуть ухвалити рішення, що в організації не було створено систему захисту комерційної таємниці з усіма наслідками.

Відповідальність

ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

Стаття 1166. Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду

Стаття 1167. Підстави відповідальності за завдану моральну шкоду

ЗАКОН УКРАЇНИ „Про захист від недобросовісної конкуренції”

Стаття 16. Неправомірне збирання комерційної таємниці

Стаття 17. Розголошення комерційної таємниці

Стаття 18. Схилення до розголошення комерційної таємниці

Стаття 19. Неправомірне використання комерційної таємниці

Стаття 24. Відшкодування збитків

Відповідальність

Кодекс України про адміністративні правопорушення

Стаття 164-3. Недобросовісна конкуренція

КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

Стаття 231. Незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю

Стаття 232. Розголошення комерційної або банківської таємниці

Література

1. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. No 2658-XII.
2. Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію: Інформаційний лист від 28.03.2007 р. No 01-8/184. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_184600-07#Text.
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. No 254к/96.
4. Цивільний Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. No 435-IV
5. Господарський Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. No 436-IV
6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. No 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
7. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 р. No 237/96-ВР
8. Directive (eu) 2016/943 of the European Parliament and of the Council of 08.06/2016 on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure.
9. Інформація з інтернет-ресурсу: prostopravo.com.ua/
10. Стаття: «КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ ЯК ОБ'ЄКТ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ЗАКОНОДАВСТВА». Вапнярчук Н.М.
11. «КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ». К. Ю. Редько та З. Е. Куніцька, (DOI: 10.32702/2307-2156-2021.5.34 УДК: 347.775).
12. ПРОМИСЛОВЕ ШПИГУНСТВО В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ (DOI: 10.32702/2307-2105-2019.5.45 УДК 338).

У разі зацікавленості в більш детальному обговоренні питань, що пов'язані з системою захисту комерційної таємниці, будемо організовувати наступний вебінар.

У разі прикладної зацікавленості в організації системи захисту комерційної таємниці на конкретному об'єкті господарювання, звертайтеся за інформацією до організаторів заходу.

Дякую за увагу!

Є запитання?